

O slavení židovského svátku smíření (Jom kipur)

Vlastní vzpomínky na mládí židovského chlapce z běloruského venkova první poloviny 20. století

O autorovi: Marc Chagall (1887-1985), vlastním jménem Mosche Segal, se narodil v běloruské židovské rodině na konci 19. století, studoval v Rusku a v Paříži. Do Francie se vrátil roku 1922 a žil zde až do své smrti (s výjimkou válečných let, které strávil v USA). Biblickými ilustracemi, obrazy a vitrážemi se zabýval od roku 1930. V roce 1973 mu dokonce francouzské město Nice (Provence) postavilo k narozeninám muzeum Biblických poselství pro jeho 17 velkých pláten. Dožil se bezmála sta let. Proslul jako malíř, ilustrátor a tvůrce vitráží (malovaných skleněných oken) v židovských synagogách, evangelických a také katolických kostelích na světě. Jeho díla zpravidla překypují živými barvami a vyjadřují tak jeho pozitivní vztah k životu navzdory velmi obtížným obdobím, situacím a událostem, kterými v životě prošel.

Židé setřásají na březích do vody své hříchy. Ve stínu pluje loďka. Je slyšet pleskání vesel.

Hluboko ve vodě se pohupuje odraz mého otce hlavou dolů. Také setřásá se svého oděvu drobný prach hříchů.

O těchto svátcích mě budívali v jednu nebo ve dvě hodiny ráno a utíkal jsem zpívat do synagogy. Proč člověk takhle běhá v temné noci? Daleko lepší by to bylo v posteli.

Všichni zaháněli spánek a spěchali ve tmě do synagogy.

Nevrátí se znovu ulehnout, dokud se nepomodlí.

Ranní čaj s koláči, které mají barvu a tvar orientální relikvie, sváteční jídla pečlivě upravená, nad nimi se vznášejí krátké modlitby, než je dovoleno z nich pojit.

Jídla o svátku Smíření, v předvečer svátku.

Večer kuřata, masové polévky.

Z dálky září dlouhé svíčky.

Brzy budou odneseny do synagogy.

Jsou už na cestě, ty bílé svíčky pěkných tvarů, modlí se a vzývají.

Svítil za mrtvé, za mou matku, otce, bratry, dědečka, za všechny, kdo leží v zemi.

Stovky svíček hoří ve schránkách naplněných zemí jako zářící hyacinty.

Zvětšují se a planou.

Tváře, plnovously, bílé skvrny se k sobě tisknou a stojí, sedí nebo se sklánějí.

Než otec odejde do templu, shrbený a udýchaný, hledá pro matku modlitební knihy, a obraceje se k ní, ukazuje stránky se zahnutými růžky.

„Podívej se, odsud až sem.“

Sedí u stolu a zatrhává stránky tužkou, nehty.

Do jednoho rohu vepisuje: „Začíná odtud.“

U jedné dojímavé pasáže poznamenává: „Plakat.“ Jinde: „Poslouchej zpěváka.“

A maminka chodila do templu s jistotou, že nebude slzy prolévat zbytečně, ale jen tam, kde by se to patřilo.

V nejhorším případě – když jí unikl sled modliteb – podívala se dolů z empor, vyhrazené ženám.

Když se blížilo znamení „plakat“, začala jako všechny ostatní ronit božské slzy. Tváře zčervenaly a drobné vlhké dýmanty kanuly kapka po kapce a klouzaly po stránkách.

Tatínek je celý v bílém.

Jednou za rok, o svátku Velkého smíření, připadal mi jako prorok Eliáš.

Tvář má trochu žlutší než obvykle: cihlová červeň od slz.

Plakával naprosto přirozeně, potichu a tam, kde to bylo třeba.

Žádné přehnané gesto.

Někdy vykřikl „aj! aj!“, obraceje se na sousedy s prosbou, aby se chovali tiše během modlitby, nebo s prosbou o špetku tabáku.

Já ze synagogy prchal a běžel k plotu v zahradě. Jakmile jsem na něj vylezl, utrl jsem si velké zelené jablko.

S chutí jsem se do něho v tento postní den zahryzl.

Jen modré nebe se na mne, hřišníka, dívalo, jak třesoucími se zuby saji šťávu a koušu do dužiny.

Nedokázal jsem se postit až do konce a večer na mamčinu otázku „Postil ses?“ odpovídal jsem jako odsouzenec: „Ano.“

Nenalézám slov, abych popsal hodiny večerní modlitby.

Zdálo se mi, že v tuto hodinu jsou v templu jenom samí svatí.

Pomalou a vážně rozvinují židé posvátné plachetky, promáčené slzami po celodenních modlitbách.

Jejich oděvy se rozevírají jako vějíře.

Zvuky jejich hlasů pronikají do archy, jejíž dvířka se hned odhalují, hned zahalují.

Dusím se. Ani se nehýbám.

Nekonečný den! Ujmi se mě, učiň, ať se ti přiblížím. Řekni slůvko, vysvětli!

Celý den poslouchám jenom „amen! amen!“ a vidím je všechny na kolenou.

„Jsi-li, učiň, ať jsem moudrý, ohnivý, měsíční, skryj mě ve svatostánku vedle thory, učiň cokoli, Bože, pro nás, pro mne.“

Náš duch sublimuje a pod barevnými okenními skly se zdvíhají paže.

Venku se pokojně kolébají uschlé větve vysokých topolů.

Teď za jasného dne se mráčky točí, rozptylují, rozplývají.

Brzy vyjde měsíc, srpek.

Plameny svíček dohořívají a ohýnky dnes planou v nevinném vzduchu.

Hned stoupá svíce k měsíci, hned slétá měsíc do našeho náručí.

I ulice se modlí. Domy pláčou.

Nebe vstupuje se všech stran.

Hvězdy se zažihají a čerstvý vzduch vniká do otevřených úst.

Takto se vracíme domů.

Který večer je jasnější, která noc průsvitnější než dnešní?

Tatínek jde spát unavený, hladový.

Jeho hříchy jsou už usmířeny a mamčinu také.

Jenom já jsem snad ještě trošku hříšník.

CHAGALL, Marc. *Můj život*. Praha : Odeon, 1969, s. 43–46.